Tilannekuva: Ruokaturva ilmastonmuutokseen sopeutumisessa

1. Tausta ja tarkoitus

Tämän analyysin tarkoituksena on auttaa muodostamaan kokonaiskuvaa siitä:

1. miten **ruokaturvaa** ja siihen liittyvää **ilmastonmuutokseen sopeutumista** käsitellään Suomen valtionhallinnossa ja EU-tasolla, sekä millaisessa rakenteellisessa ja ekologisessa tilanteessa suomalainen ruokajärjestelmä tällä hetkellä toimii.

2. **mitä** aiheeseen liittyen on **vireillä**.

- Selvitys perustuu tekoälyavusteiseen, systemaattiseen laadulliseen analyysiin keskeisistä julkisista EU- ja kansallisista strategioista, tutkimusraporteista, viranomaisarvioista ja tilastokoosteista. Lisäksi taustahaastateltiin kolmea avainhenkilöä varmistamaan, että mahdollisimman moni olennainen lähde sisältyisi analyysiin.

- Tämän analyysin on toteuttanut HAUS kehittämiskeskus (Ilari Hylkilä & Janne Marjanen) vuodenvaihteessa 2025–2026 Sitran toimeksiannosta. Haastatellut avainhenkilöt olivat Jaana Sorvali (Euroopan komissio/DG CLIMA) sekä Birgitta Vainio-Mattila ja Elina Ovaskainen Maa- ja metsätalousministeriöstä.

- Tavoitteena oli tuottaa informaatiota, jota voidaan hyödyntää strategisessa keskustelussa, Sitran järjestämässä Kuutiossa, jatkotyön pohjana.

2. Tilannekuva strategisen ohjauksen näkökulmasta

Seuraavat havainnot on tuotettu tekoälyavusteisesti. Toisin sanoen ne ovat tekoälyn ”kynästä”.

2.1. Tiivistetty ydinviesti

Suomen ruokaturva on strategisesti tunnistettu, mutta sitä ei johdeta yhtenäisenä kokonaisuutena ilmastonmuutoksen aikakaudella. Ruokajärjestelmään kohdistuvat ilmasto-, panos- ja markkinariskit tunnetaan, mutta **niiden yhteisvaikutuksia, omistajuutta ja pitkän aikavälin hallintaa ei ole selkeästi määritelty**.

2.2. Mitä aineistot yhdessä kertovat (tilannekuva)

Dokumenttipohjainen analyysi osoittaa, että:

- Ruokaturva esiintyy useissa keskeisissä strategioissa (hallitusohjelma, KISS2030, YTS, Ruoka2030 jne.), mutta **eri kehyksissä ja eri logiikoilla**.
- Ilmastonmuutokseen sopeutuminen tunnistetaan riskinä, mutta **ei toimi ohjaavana periaatteena** ruokajärjestelmän kehittämisessä.

- Huoltovarmuuden näkökulma painottuu teknis-taloudelliseen varautumiseen (energia, logistiikka, varastot), kun taas ruokaturvan **biologinen ja ekologinen** perusta jää strategisessa ohjauksessa heikommin näkyväksi.

Yhteenvetona: ruokaturva ei ole yhden strategian ytimessä, vaan **useiden politiikkakehysten leikkauspisteessä**.

2.3. Missä järjestelmä on haavoittuva?

Analyysin perusteella keskeiset haavoittuvuudet eivät liity yksittäisiin sääilmiöihin tai tuotantotekniikoihin, vaan järjestelmän **rakenteisiin**:

Tuotantopanosten riippuvuudet: Suomalainen maatalous on rakenteellisesti riippuvainen tuontipanoksista (lannoitteet, energia, siemenet, lääkkeet, rehukomponentit). Panosshokit voivat aiheuttaa Suomessa erittäin merkittäviä satomenetyksiä, vaikka viljelyolosuhteet sinänsä olisivat suotuisat.

Ilmastoriskien kasautuminen: Ilmastonmuutos lisää satovaihtelua, alueellisia eroja ja ääri-ilmiöitä. Riskit eivät jakaudu tasaisesti, ja paikallisilla häiriöillä voi olla kansallisia vaikutuksia.

Rajat ylittävät riskit: Merkittävä osa ruokaturvaa koskevista riskeistä syntyy Suomen rajojen ulkopuolella, mutta varautuminen ja vastuut perustuvat edelleen pääosin kansallisiin mekanismeihin.

2.4. Mitä aineistot eivät kerro – ja miksi se on olennaista?

Yksi keskeisimmistä havainnoista on se, **mitä ei nouse esiin**:

- Ruokaturvan ilmastosopeutumiselle **ei ole nimetty selkeää strategista omistajaa**.
- Dokumentit olettavat, että toimeenpano tapahtuu “jossain muualla” – virastoissa, sektoreilla tai muissa strategioissa – **ilman selkeää koordinaatiomekanismia**.
- Lyhyen aikavälin kriisinhallinnan, keskipitkän aikavälin sopeutumisen ja pitkän aikavälin rakennemuutoksen välistä suhdetta **ei johdeta kokonaisuutena**.

Tämä tarkoittaa, että ruokaturva voi jäädä strategisesti “kaikkien vastuulle – ja samalla ei kenenkään vastuulle”.

3. Mitä on vireillä – ja miksi se merkitsee?

Ohjauskehys on liikkeessä. Tässä kooste ruokaturvaan ilmastonmuutoksen aikakaudella liittyvistä keskeisistä ajankohtaisista hankkeista ja säädösvalmistelusta (EU, Suomi, Pohjoismaat, tutkimus) lähdeviitteineen.

- **EU:n integroidun ilmastoresilienssin ja riskienhallinnan kehys (valmistelussa)**: Komissio valmistelee **Integrated Framework on Climate Resilience & Risk Management** -pakettia (julkinen kuuleminen avoinna, hyväksyntä **loppuvuonna 2026**);

vaikuttaa poikkisektoraalisesti, myös maatalouteen ja huoltovarmuuteen. [climate.ec.europa.eu], [climate.ec.europa.eu], [europarl.europa.eu]

- **Komission työohjelma 2026 & Horizon Europe 2026–2027**: Työohjelmassa resilienssi-aloitteita ja valmisteluvaiheessa oleva ilmastoresilienssin kehys; Horizon Europe Mission **Adaptation to Climate Change** avaa 2026 rahoitusta (mm. **maaperän resiliense**, DRM & sopeutuminen) – hyödynnettävissä ruokaturvan sopeutustoimiin. [sustainabl…laters.com], [horizoneur…pportal.eu]
- **EU:n MFF 2028–2034 & CAP-uudistus (post-2027)**: Komissio julkaisi 16.7.2025 ehdotukset seuraavan rahoituskauden budjettiarkkitehtuurista ja CAP:sta, jossa CAP integroidaan **National and Regional Partnership Fund** -rahastoon; neuvottelut jatkuvat EP:ssä ja neuvostossa. Tämä määrittää maatalouden rahoituksen ja sopeutumisen välineet kaudelle 2028–2034. [epthinktank.eu], [ieep.eu], [tools4cap.eu]
- **Kansallinen sopeutumissuunnitelma (KISS2030)**: Valtioneuvoston hyväksymä suunnitelma toimeenpanossa 2023–2030; sisältää teeman **“Food and nutrition security”** ja tavoitteet huoltovarmuuden, riskienhallinnan ja seurannan vahvistamiseksi. [mmm.fi], [unfccc.int]
- **Kansallinen Ruokastrategia 2040 (julkaistu 16.12.2025)**: Suuntaa ruokajärjestelmän kehittämistä pitkällä aikavälillä (kannattavuus & reiluus, huoltovarmuus, luonnon kantokyky, ruokakulttuuri). Toteutetaan nelivuotisilla toimeenpanosuunnitelmilla. [julkaisut.…euvosto.fi], [julkaisut.…euvosto.fi]
- **MMM:n hallinnonalan sopeutumisen toimintaohjelma (2024–2027)**: Ohjaava ohjelma, jossa välitarkastelu 2025; toimeenpano jatkuu ja toimenpiteitä päivitetään kohti 2027. [julkaisut.…euvosto.fi]
- **EU-tason- riskit & haavoittuvuudet ruokajärjestelmässä**: JRC:n kattava kartoitus (2023–2024) nostaa esiin ilmastoperäisiä, taloudellisia ja geopoliittisia riskejä sekä haavoittuvuustekijöitä; 4. **EUruokaturvaraportti- (kevät 2025)** korostaa mm. panoshintojen volatiliteettia ja sään ääriilmiöitä-. [publicatio.…europa.eu], [aieaa.org], [knowledge4.…europa.eu]
- **Pohjoismainen yhteistyö (rajat ylittävät ilmastoriskit)**: Pohjoismaiden ministerineuvoston **policy brief 2025:008** suosittaa yhteisiä toimia TCR-riskeihin (kauppa, elintarviketurva), mm. riskien arviointi, julkis-yksityiset kumppanuudet ja koordinaatio. [sei.org], [climate-ad.…europa.eu]
- **ILHU-hanke- (FIIA, 2023–07/2026)**: Selvittää ilmaston ketjuuntuvia ja siirtymävaikutuksia Suomen huoltovarmuuteen (mm. elintarvikehuolto), tuottaa loppuraportin ja ennakointityökalun; HVK:n ja FIIA:n tilannekuva korostaa integroitua varautumista. [fiia.fi], [huoltovarm…skeskus.fi], [huoltovarm…skeskus.fi]
- **Huoltovarmuuskeskus (HVK/NESA)**: Varmuusvarastot, poikkihallinnollinen malli ja lakiuudistus eduskunnassa (2025) vahvistavat ohjausta ja varmuusvarastoja; HVK:n strategia 2024–2027 painottaa “Shockproof Finland”. [tem.fi], [huoltovarm…skeskus.fi]
- **Elintarvikemarkkinalain uudistukset (1.1.2025 voimaan + 2. vaiheen lausuntokierros meneillään joulukuussa 2025)**: Laajentaa elintarvikemarkkinavaltuutetun tiedonsaantia ja tiivistää KKV--yhteistyötä; toinen vaihe tähtää tasapainoisempiin sopimuskäytäntöihin ja hintavakauteen (arvioitu eteneminen 2026). [valtioneuvosto.fi], [mmm.fi], [kkv.fi]
- **Tietopohja & seuranta (Luke/Jukuri)**: Tuontiriippuvuuden seuranta ja aiemmat raportit (2012, 2015) muodostavat perustan elintarvikepanosten ja valmisteiden

tuontialtistuksen ymmärtämiselle; **Sopeutumisen tila 2017** antaa toimenpidesuosituksia maa- ja metsätalouden ilmastokestävyyden vahvistamiseksi. [huoltovarm…skeskus.fi], [finna.fi], [jukuri.luke.fi]

4. Kriittinen kysymys päätöksenteolle

Tekoälyn nosto: Onko Suomen ruokaturva tällä hetkellä johdettu strateginen kokonaisuus ilmastonmuutoksen oloissa – vai useiden osittain yhteensopivien politiikkojen sivutuote?

Tähän kysymykseen vastaaminen ratkaisee, siirrytäänkö reaktiivisesta varautumisesta ennakoivaan resilienssin rakentamiseen.